

Cuprins

Prefață	5
Introducere	7
Dezvoltare istorică	11
Baze legale	17
Instituții	21
Finanțare	28
Tipuri de cursuri și certificarea lor	32
Participare	38
Personal	43
Cercetare și educație în învățământul superior	46
Contacte internaționale	50
Tendențe și perspective	52
Bibliografie	55
13. Anexe.....	57
13.1 Glosar	57
13.2 Adrese	59
13.3 Despre autori	60

Prefață

Institutul Român de Educație a Adulților din Timișoara (IREA) și Institutul de Cooperare Internațională al Asociației Universităților Populare Germane (IIZ/DVV–Proiect România) au realizat fiecare dintre ele, cu diferite prilejuri, o serie de rapoarte privind unele domenii ale educația adulților din România, rapoarte care au intrat în circuitul internațional.

Inițiativa realizării un portret sistematic și sintetic al educației adulților s-a datorat, pe de o parte, solicitărilor colegilor din alte țări, care doresc să aibă o imagine actualizată asupra nivelului de dezvoltare a domeniului în România, iar, pe de altă parte, este expresia intenției noastre de a pune la dispoziția specialiștilor în domeniul educației adulților din țara noastră un instrument de cunoaștere a realității de care doresc să se apropie.

Publicarea cărții în circuit internațional, în seria de “Portrete” inițiată de Consorțiul European al Institutelor de Cercetare și Dezvoltare în domeniul educației adulților (ERDI), ca și în seria de monografii naționale coordonată de IIZ/DVV, va constitui un instrument pus la dispoziția cercetătorilor studenților, politicienilor și chiar a practicienilor, fiind totodată o sursă bibliografică documentată, utilă pentru studii comparative, pentru identificarea domeniilor ce ar putea necesita intervenții sau parteneriate, în vederea compatibilizării practicilor din acest domeniu cu standardele internaționale de calitate și acțiune. Cartea va fi tradusă și publicată în limbile germană și engleză.

Este dificil să realizezi un “Portret” al educației adulților la nivel național, deoarece fenomenul educațional are o dinamică rapidă, necesitând o continuă reactualizare, fiind oarecum depășit încă din momentul publicării. Este cu atât mai dificil de realizat portretul educației adulților în România, deoarece studii exhaustive și sistematice, periodice, care să reflecte fidel realitățile pe care dorim să le descriem fie nu există, fie, dacă există, sunt incomplete sau nu sunt realizate după toate rigorile unei cercetări statistice. Deoarece datele

recensământului populației, realizat în 2002 (care ar fi putut oferi o serie de detalii referitoare la situația educațională actuală a populației) nu sunt încă disponibile, multe dintre referiri au ca bază datele precedentului recensământ al populației din 1992.

Din perspectiva noilor politici educaționale și a direcțiilor de acțiune trasate de documentele Comisiei Europene cu privire la educația adulților/educația de-a lungul întregii vieți*, dar și dată fiind conjunctura în care se găsește țara noastră, aflată în plin proces de negociere pentru aderarea la Uniunea Europeană, putem afirma că, în politica educațională națională, se conturează tot mai ferm valorile și prioritățile de acțiune europene.

Autorii acestui studiu au încercat, prin datele descriptive oferite, să surprindă câteva repere explicative, pentru o înțelegere nuanțată a efectelor unui regim totalitar îndelungat, a eforturilor noastre de a reșeza sistemul educațional pe noi coordonate valorice și a dificultăților pe care le-am întâmpinat în tranziția economică, politică, culturală și educațională pe care am parcurs-o în ultima decadă.

Sava Simona

Institutul Român de Educație a Adulților

---

* Vezi de exemplu, “Memorandum privind învățarea de-a lungul întregii vieți” (2000) și “Making European Area of Lifelong Learning a Reality” (2001), Comisia Europeană, Bruxelles

1. Introducere

România este o țară care aparține Europei Centrale și de Est. Această poziție geografică a afectat nu numai istoria acestei țări, dar și cultura și evoluția ei politică. Specificul lingvistic al României (o insulă de latinătate într-o mare slavă) a determinat diverse influențe culturale, în vechiul regat, în special din partea Franței. În același timp, datorită poziției geografice, în Transilvania și Banat s-au transmis influențe mai puternice dinspre Imperiul Austro-Ungari. Aceste influențe se regăsesc și la nivelul sistemului de învățământ.

Tot datorită poziției ei geografice, România a suportat timp de aproximativ 50 ani un regim comunist de sorginte sovietică. În decembrie 1989, o dată cu valul revoluțiilor anticomuniste, România înlătură acest regim politic.

După revoluție, sistemul de învățământ românesc experimentează o permanentă reformă. Caracteristicile principale ale tranziției (restructurarea sistemului economic, criza socio-profesională și economică inerentă acesteia, precaritatea serviciilor sociale etc.) nu au permis, însă, punerea în practică a tuturor concepțiilor educaționale. Se petrece și la nivel educațional ceea ce sistemul economic experimentează. Vechea organizare sa dorit a fi înlocuită, dar noile inițiative, rezultate uneori din copierea mecanică a unor concepții străine, întârzie să fie aplicate.

Și în România se manifestă tendința modernă de trecere de la societatea industrială la cea bazată pe servicii și informatizare, într-o combinație de modernitate cu segmente importante din economia tradițională. Toate aceste transformări au importante consecințe la nivelul învățământului secundar (profesional și liceal), dintre absolvenții căruia se recrutează numărul cel mai mare de șomeri.

În România întregul sistem educațional este reglementat de Legea Învățământului nr. 84/1995. Subsistemul de învățământ preuniversitar este coordonat la nivel central de Ministerul Educației și Cercetării, iar la nivel de județ de Inspectoratele școlare teritoriale. Universitățile de stat și cele

private, deși se bucură de o relativă aautonomie, au activitatea reglementată tot prin Legea Învățământului nr. 84/1995.

România are o suprafață de 237 500 km² și, conform recensământului din 2002, o populație de 21 698 181 locuitori (față de 23 206 700 locuitori în 1990), ceea ce înseamnă o densitate de cca. 91 de persoane pe km².

Dacă pentru anii 1991-1992 principala cauză a scăderii populației a reprezentat-o migrarea externă, începând cu 1993 sporul natural negativ (diferența dintre rata mortalității și rata natalității a fost în medie -2‰) este responsabil de această situație. Există însă și mari diferențe de densitate între cele două medii comunitare: urban – 466 locuitori pe km² și rural – 48 locuitori pe km².

Există, de asemenea, diferențe între nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni ale țării, sub aspectul ratei de ocupare a populației active, dotărilor urbane, serviciilor sociale și medicale, participării la educație, înregistrându-se un avans al regiunilor din centru (Transilvania) și vest (Banat) față de cele din nord-est (Moldova) și sud-vest (Oltenia) (xxx, 1997).

Educația școlară a însemnat un factor important în tradiția românească și continuă să joace un rol important. România are în prezent un sistem școlar cu rezultate apreciate în multe țări.

Învățământul preșcolar cunoaște o reevaluare instituțională datorită reintroducerii școlarității obligatorii la vârsta de 6 ani (față de 7 ani, cum este în prezent).

Învățământul obligatoriu cuprinde primele opt clase (în perspectivă 10 clase).

Învățământul secundar superior se diferențiază în:

- (a) învățământ liceal (teoretic, tehnologic și vocațional)
- (b) învățământ profesional (școli profesionale și școli de ucenice)

Învățământul superior, atât cel de stat, cât și cel privat, este în continuă dezvoltare în toate regiunile țării, oferta fiind din ce în ce mai bogată sub aspect cantitativ și calitativ. Se manifestă și în România tendința dezvoltării învățământului superior universitar umanist, în detrimentul celui tehnic.

Finanțarea învățământului a înregistrat de curând o schimbare importantă prin descentralizarea lui. S-a realizat trecerea cheltuielilor școlare la bugetul comunităților locale care au preluat cheltuielile de reparații și investiții, cheltuieli curente și plății personalului auxiliar. Această schimbare a generat atât realizări, cât și disfuncționalități.

Dificultățile cele mai însemnate le înregistrează învățământul rural din cauza subpopulării, a deteriorării unităților școlare, a lipsei mijloacelor de transport și a degradării drumurilor de acces, a lipsei de cadre didactice calificate. Doar 15% dintre școlile secundare se găsesc în mediul rural.

Deși inițiative reformatoare și idei înnoitoare apar relativ frecvent, sistemul de învățământ românesc păstrează încă o anumită rigiditate. În ceea ce privește educația adulților, deși s-au făcut progrese în special pe linia formării profesionale, nu se poate spune că educația permanentă, în ansamblul său, a constituit o prioritate a politicii post-revoluționare.

Structura sistemului național de învățământ este următoarea:

- **Educația preșcolară (3-6 ani);**
- **Educația generală obligatorie (7 -14 ani):**
  - Ciclul primar (clasele I-IV),
  - Gimnaziu (clasele V-VIII);
- **Liceu (15-18/19 ani, seral sau F.F.):**
  - Liceu (clasele IX-XII/XIII),
  - Școli profesionale (2-4 ani),
  - Școli de ucenici (1-3 ani),
- **Educație postliceală – (1-3 ani);**
- Școală postliceală
- Școală de maiștri
- **Învățământ superior:**
  - De scurtă durată (colegii de 3 ani),
  - De lungă durată (4-6 ani),
  - Post-universitar

5. Finanțare

Educația adulților din România este susținută prin mai multe surse de finanțare:

- *Bugetul de stat*, din care sunt finanțate instituțiile publice cu atribuții în domeniul EA (învățământ, formare profesională, cultură, sănătate, sport etc.);

- *Bugetul asigurărilor pentru șomaj*, din care sunt finanțate, prin Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, programe de formare profesională adresate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

În conformitate cu Legea nr. 76/2002, este asigurat accesul gratuit la serviciile de formare profesională al următoarelor categorii de persoane: cei care nu au un loc de muncă, nu realizează venituri sau realizează, din activități autorizate potrivit legii, venituri mai mici decât indemnizația de șomaj ce li s-ar cuveni potrivit legii; cei care nu au loc de muncă după absolvirea unei instituții de învățământ sau după satisfacerea stagiului militar, după repatriere sau după eliberarea din detenție; persoane care au obținut statutul de refugiat sau altă formă de protecție internațională prevăzută de lege. Persoanele care beneficiază de indemnizație de șomaj sunt obligate să participe la programele de formare profesională oferite gratuit de agențiile județene pentru ocuparea forței de muncă;

- *Contribuția financiară a Guvernului României, respectiv a partenerilor acestuia*, în cadrul unor *acorduri bilaterale, europene sau internaționale*, pentru derularea unor programe de anvergură în domeniul EA.

Un exemplu de *colaborare bilaterală* îl constituie proiectul „Promovarea formării profesionale și ocupării în România”, derulat pe baza Acordului de cooperare între Guvernul României și Guvernului Germaniei, proiect în cadrul căruia au fost înființate trei fundații româno-germane având ca obiectiv formarea profesională a adulților, cu accent pe formarea profesională a șomerilor. În cadrul aceluiași proiect, se acordă asistență tehnică pentru implementarea, în România, a

unui sistem de asigurare a calității în domeniul formării profesionale a adulților.

Tot în cadrul unei colaborări româno-germane, începând cu 1993, IIZ-DVV Proiect România sprijină instituțiile de EA, asigurând un amplu program de formare și monitorizare a acestora.

Dintre *programele europene*, cele mai cunoscute sunt: Leonardo da Vinci, Socrates (prin subcomponentele Erasums, Comenius, Minerva, dar mai ales Grundtvig), Phare, Tempus (pentru constituirea departamentelor de educație continuă din universități). România este un partener activ în cadrul acestor programe europene.

În perioada de după 1989, o contribuție importantă în dezvoltarea EA, în general, și a formării profesionale, în special, au avut-o proiectele finanțate prin *Banca Mondială*.

Astfel, Proiectul „Ocupare și protecție socială” – componenta „Formarea profesională a adulților”, a avut ca obiectiv înființarea și consolidarea Consiliului Național de Formare Profesională a Adulților și a Centrelor Regionale de Formare Profesională a Adulților.

Un alt exemplu îl constituie cele 103 proiecte de educație continuă gestionate prin Consiliul Național de Finanțare a Învățământului Superior în cadrul unui program al Băncii Mondiale.

Tot în ceea ce privește *sprijinul internațional*, este necesar să menționăm că foarte multe dintre organizațiile non-guvernamentale, mai ales cele umanitare, beneficiază de finanțare internațională, adesea în calitatea lor de membre ale unor organizații internaționale.

- *Bugetele autorităților locale*, pentru susținerea activităților din universitățile populare, casele de cultură, căminele culturale și din alte instituții publice care pot beneficia, pentru activități specifice, de fonduri de la Ministerul Culturii și Cultelor, alocate prin intermediul direcțiilor județene de educație permanentă;

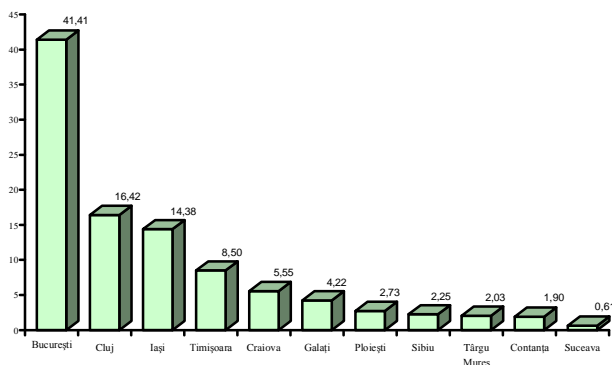
- *Fonduri ale agenților economici* – conform noului Cod al Muncii, angajatorii au obligația să asigure accesul salariaților la programe de formare profesională continuă;

- *Sponsorizări* destinate unor instituții de EA sau unor activități punctuale de EA;

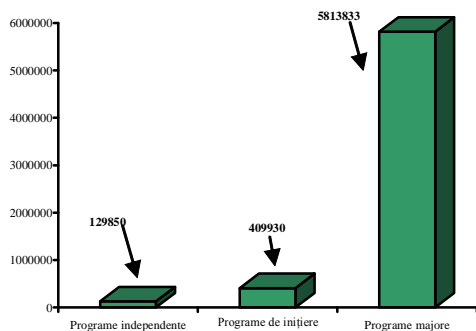
- *Fondurile proprii* ale persoanelor care doresc să aibă acces la diferite activități de EA, mai ales la formare profesională. Fondurile individuale reprezintă, de fapt, principala sursă de finanțare a acestor activități.

La nivel național, cu excepția bugetului asigurărilor pentru șomaj, nu există fonduri speciale, care să reprezinte o sursă de finanțare constantă pentru EA.

La nivelul MEC nu este alocat un fond pentru EA, finanțarea fiind indirectă, prin bugete alocate pe proiecte sau prin finanțarea colegiilor tehnice și a școlilor postliceale. Universitățile de exemplu, nu au sume alocate pentru educația continuă. Faptul că nu există o finanțare minimală constantă pentru EA, proporțională cu mărimea instituției/volumul activității, iar atragerea fondurilor se face doar prin competiție de proiecte este de natură a accentua discrepanțele instituționale și inegalitatea șanselor de acces la aceste fonduri. Graficul alăturat este ilustrativ în acest sens (Dabu, Luceș, Nadolu, 2002, p.20-21):

Distribuția granturilor de educație continuă din învățământul superior finanțate din împrumutul Băncii Mondiale / %

Granturi de educație continuă din învățământul superior finanțate din împrumutul
Băncii Mondiale / val. USD

Îmbucurător este faptul că, pe lângă universități, un număr tot mai mare de instituții din sfera neguvernamentală și privată reușesc să câștige astfel de competiții.

În ceea ce privește, de exemplu, situația finanțării prin programul Leonardo da Vinci, valoarea totală alocată în perioada 2000-2002 este de 9.158.777 EURO, dintre care 59 % a fost alocată proiectelor de mobilități și 41% proiectelor pilot.

Din păcate, nu există statistici la nivel național care să ofere o imagine globală privind finanțarea guvernamentală a diferitelor domenii ale EA, după cum și sumele vehiculate în sectorul neguvernamental sau cele privind sponsorizările sau investițiile cetățenilor în educație sunt doar estimative.